

Eiropa zonas banku veiktās kredītēšanas 2021. gada janvāra apsekojums: galvenie rezultāti Latvijā

2021. gada janvārī Latvijas Banka sadarbībā ar Eiropas Centrālo banku (tālāk tekstā – ECB) veica eiropa zonas banku veiktās kredītēšanas apsekojumu par kredītēšanas attīstības tendencēm 2020. gada 4. ceturksnī un prognozēm 2021. gada 1. ceturksnim. Apsekojumā piedalījās četras Latvijas kredītiestādes, kuru kopējā tirgus daļa nefinanšu sabiedrību un mājāsaimniecību kredītēšanā ir pietiekami liela, lai raksturotu kredītēšanas attīstību Latvijā. Kredītiestāžu sniegtās atbildes tiek ietvertas eiropa zonas banku veiktās kredītēšanas apsekojuma rezultātos.

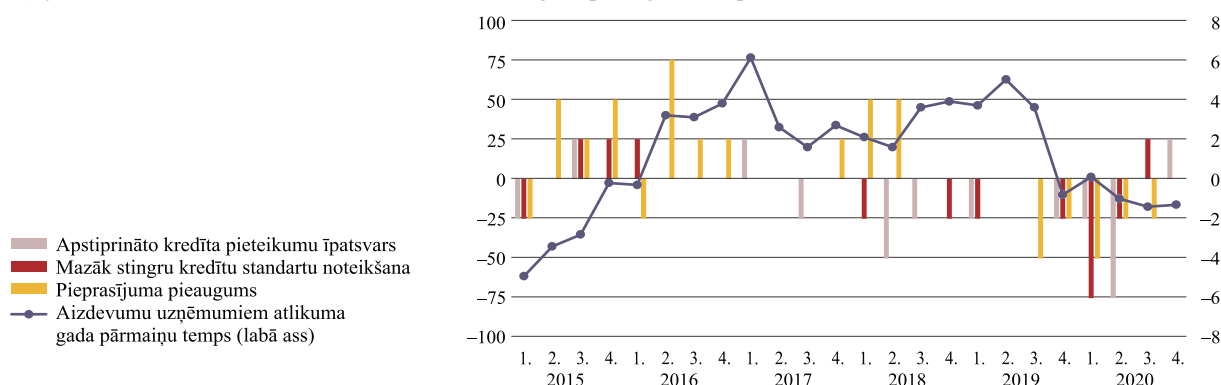
Aizdevumi uzņēmumiem

Uzņēmumu kredītēšana 2020. gada 4. ceturksnī pārstāja vājināties, būtiski nemainoties kredītu standartiem un pieprasījumam pēc aizdevumiem uzņēmumiem (sk. 1. att.). Tomēr situācija bija labvēlīgāka lielo uzņēmumu kredītēšanas segmentā, kur kredītiestādes mazināja kredītēšanas standartu stingrību un atjaunojās pieprasījums. Noteikumi un nosacījumi aizdevumiem uzņēmumiem kļuva pievilcīgāki.

1. attēls

APSTIPRINĀTO KREDĪTU PIETEIKUMU ĪPATSVARA, KREDĪTU STANDARTU UN PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS UN ATLIKUMA GADA PIEAUGUMA TEMPS AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM

(par apstiprināto pieprasījumu īpatsvara pieaugumu, mazāk stingru kredītu standartu noteikšanu un pieprasījuma pieaugumu ziņojušo kredītiestāžu neto skaitis; aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps; %)

Avoti: banku veiktās kredītēšanas apsekojums un ECB Statistisko datu noliktava (Statistical Data Warehouse).

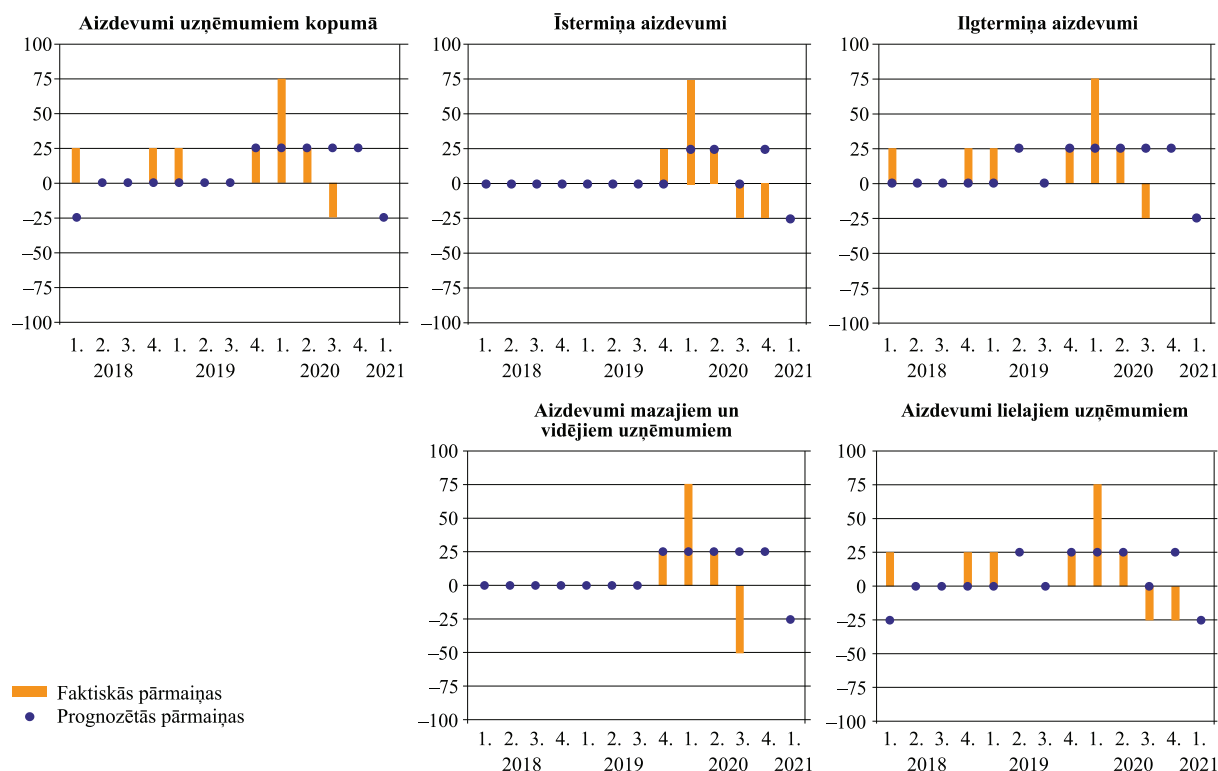
Aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs 4. ceturksnī aizdevumiem uzņēmumiem kredītu standarti saglabājās līdzšinējā līmenī, tomēr viena kredītiestāde nedaudz atvieglāja standartus īstermiņa aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem (sk. 2. att.) un plānoja turpināt kredītu standartu atvieglošanu arī nākamajā ceturksnī. Kredītu standartu atvieglošanu šajā segmentā veicināja augstāka kredītiestāžu riska tolerance, kredītiestāžu savstarpējā konkurence, par gaidīto labāku vispārējās tautsaimniecības un atsevišķu tās nozaru situācija un attīstības perspektīvas. Vienā kredītiestādē pārskata periodā nedaudz samazinājās arī noraidīto uzņēmumu kredītu pieprasījumu īpatsvars.

Trīs no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm 4. ceturksnī nedaudz atvieglāja atsevišķus noteikumus un nosacījumus aizdevumiem uzņēmumiem kopumā vai kādā to apakšsegmentā. Divas kredītiestādes atvieglāja noteikumus un nosacījumus aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem un trīs – mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Aizdevumiem uzņēmumiem 4. ceturksnī visbiežāk – trijās kredītiestādēs – tika atvieglotas ķīlas prasības, vidēji bieži – divās kredītiestādēs – tika pazemināts procentu uzcenums un palielināts izsniegto aizdevumu apjoms, bet visretāk – vienā kredītiestādē – pagarināts pieļaujamais aizdevuma termiņš un atviegloti speciālie nosacījumi (sk. 3. att.). Aptaujātās Latvijas kredītiestādes skaidroja noteikumu un nosacījumu atvieglošanu aizdevumiem uzņēmumiem, divreiz pieminot konkurences pieaugumu, vienreiz arī finansējuma izmaksu un bilances ierobežojumu mazināšanos un riska uztveres uzlabošanu.

2. attēls

KREDĪTU STANDARTU PĀRMAIŅAS AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM

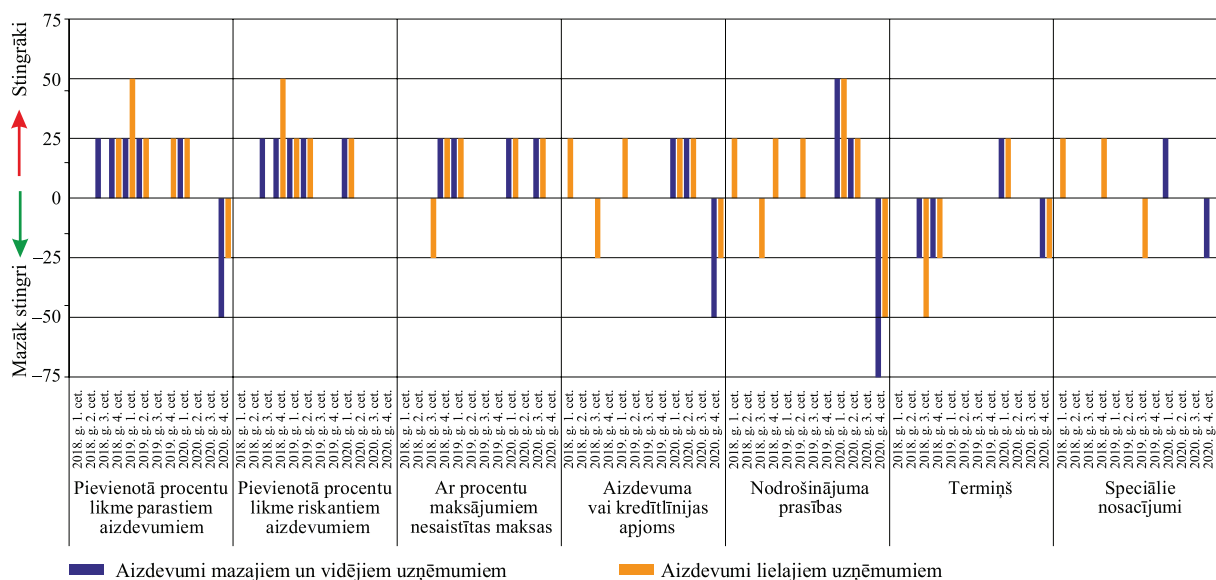
(par stingrāku kredītu standartu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

3. attēls

NOTEIKUMU UN NOSACĪJUMU PĀRMAIŅAS AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM LIELUMA DALĪJUMĀ

(par stingrāku noteikumu un nosacījumu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

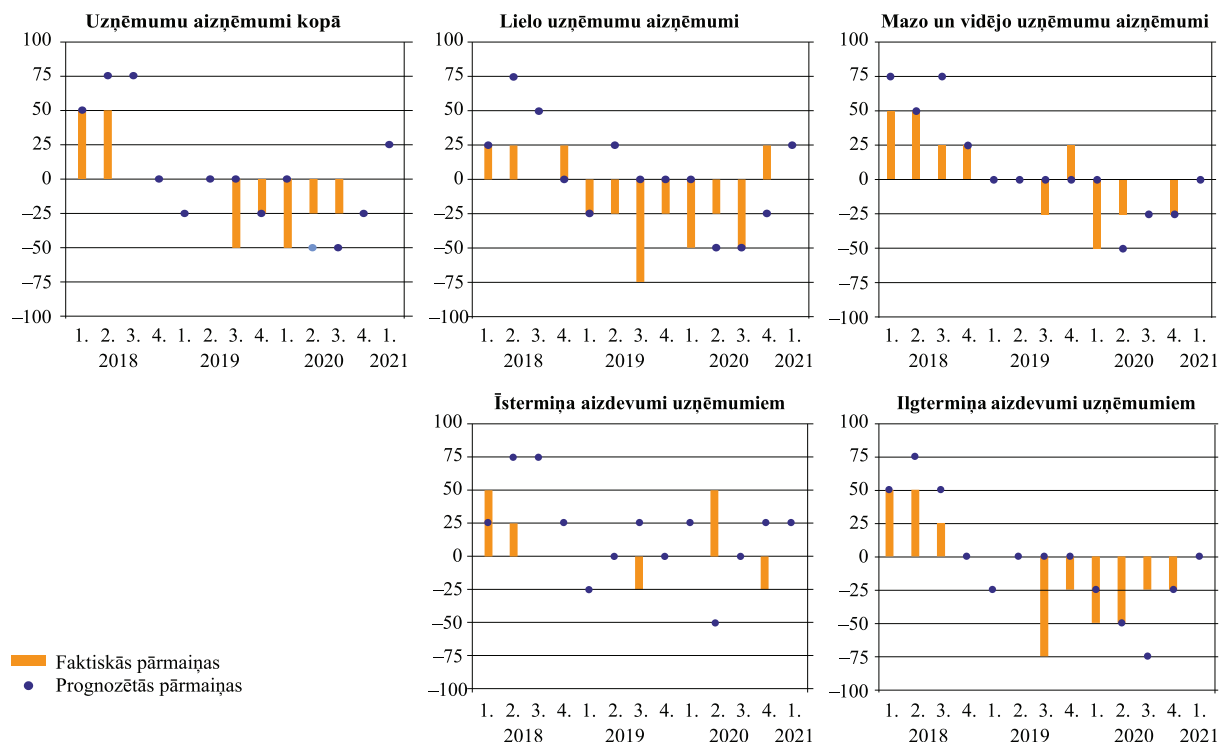
Uz laiku mazinoties Covid-19 infekcijas izplatībai un to ierobežojošo pasākumu stingrībai, puse aptaujāto Latvijas kredītiestāžu 3. ceturksnī noteica mazāk stingrus kredītu standartus aizdevumiem uzņēmumiem vai nu nelielā kredītiestāžu segmentā, vai īslaicīgi (sk. 4. att.). Viena kredītiestāde, pamatojot to ar vispārējās tautsaimniecības situācijas un perspektīvas uzlabošanās, nedaudz atviegloja kredītu standartus aizdevumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, bet tas neietekmēja tās kredītu standartus aizdevumiem uzņēmumiem kopumā. Kāda cita kredītiestāde pēc 3. ceturksnī veiktās kredītu standartu stingrības mazināšanas 4. ceturksnī plāno atkal noteikt stingrākus kredītu standartus aizdevumiem uzņēmumiem (kopumā un visos apakšsektoros), pamatojot to ar labāku tautsaimniecības, atsevišķu nozaru un uzņēmumu situāciju un perspektīvu, zemāku aizņēmēju kredītrisku un ar nodrošinājumu saistīto risku, kā arī augstāku kredītiestādes riska toleranci.

Latvijas kredītiestāžu vērtējumā uzņēmumu neto pieprasījums pēc aizdevumiem kopumā 4. ceturksnī nemainījās (sk. 4. att.), tomēr aptaujas dalībnieku individuālie viedokļi par to dalījās: viena kredītiestāde norādīja uz pieprasījuma kāpumu, bet viena – uz kritumu. Pieprasījums pieauga pēc aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem (vienā gadījumā), bet saruka pēc aizdevumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (divos gadījumos pieprasījums samazinājās, bet vienā – pieauga). Pieprasījums pēc īstermiņa un ilgtermiņa aizdevumiem mainījās līdzīgi (samazinājās par neto 25%). Aptaujātās Latvijas kredītiestādes gaida, ka nākamajā ceturksnī uzņēmumu pieprasījums pēc aizdevumiem kopumā pieaugs, un to noteiks pieprasījuma kāpums pēc īstermiņa aizdevumiem un aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem (neto 25%).

4. attēls

PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS PĒC AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM

(par augstāku kredītu pieprasījumu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

* Par stingrāku kredītu standartu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaita kumulatīvās pārmaiņas.

** Par stingrāku kredītu standartu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits.

Pieprasījuma kritums pēc aizdevumiem uzņēmumiem 4. ceturksnī skaidrojams ar vairākiem faktoriem (sk. 5. att.): zemāku nepieciešamību pēc ilgtermiņa aizdevumiem (neto vienā kredītiestādē), mazāku nepieciešamību pēc krājumiem un apgrozāmā kapitāla (vienā kredītiestādē) un ar AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" starpniecību sniegtā valsts atbalsta programmu zemāku pieejamību (vienā kredītiestādē). Savukārt pieprasījuma pieaugums pēc aizdevumiem uzņēmumiem pārskata periodā tika skaidrots ar parāda refinansēšanu vai pārstrukturēšanu un vienošanos par jauniem nosacījumiem (vienā kredītiestādē), kā arī zemu procentu likmju līmeni (vienā kredītiestādē).

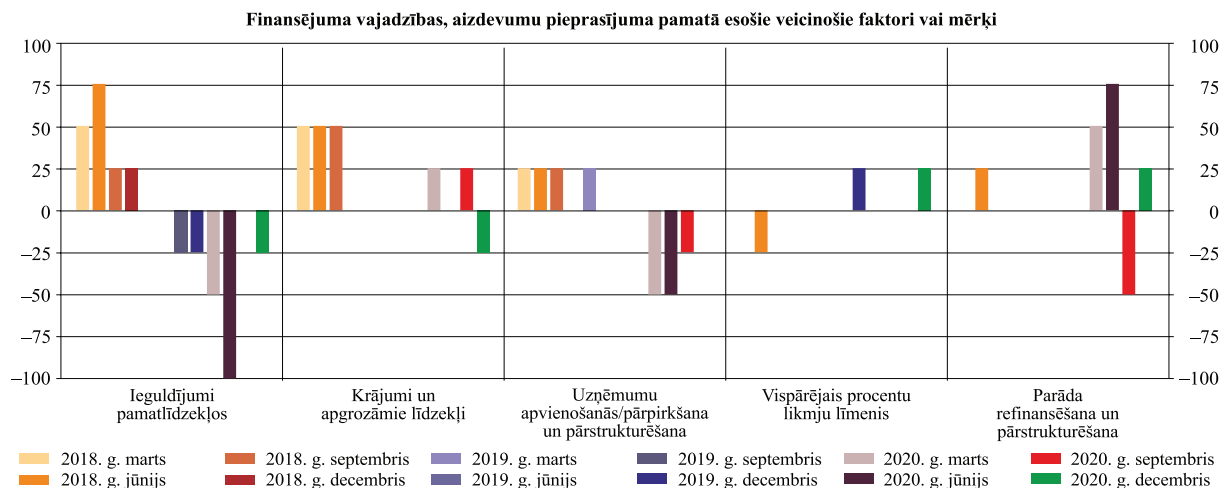
Aizdevumi māsaimniecībām mājokļa iegādei

Kā tika gaidīts, aizdevumiem māsaimniecībām mājokļa iegādei 2020. gada 4. ceturksnī kredītu standartus, kā arī noteikumus un nosacījumus (sk. 6. att.) atviegloja viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde, skaidrojot savu rīcību ar pozitīvo finansējuma izmaksu un bilances ierobežojumu ietekmi. Kredītiestāde atviegloja tādus noteikumus un nosacījumus kā procentu likmes uzcelojums parastiem aizdevumiem un aizdevuma apjoma ierobežojumus. Arī nākamajā ceturksnī viena Latvijas kredītiestāde plāno turpināt atvieglot kredītu standartus šajā kredītēšanas segmentā.

5. attēls

DAŽĀDU FAKTORU IETEKME UZ UZŅĒMUMU PIEPRASĪJUMU PĒC AIZDEVUMIEM

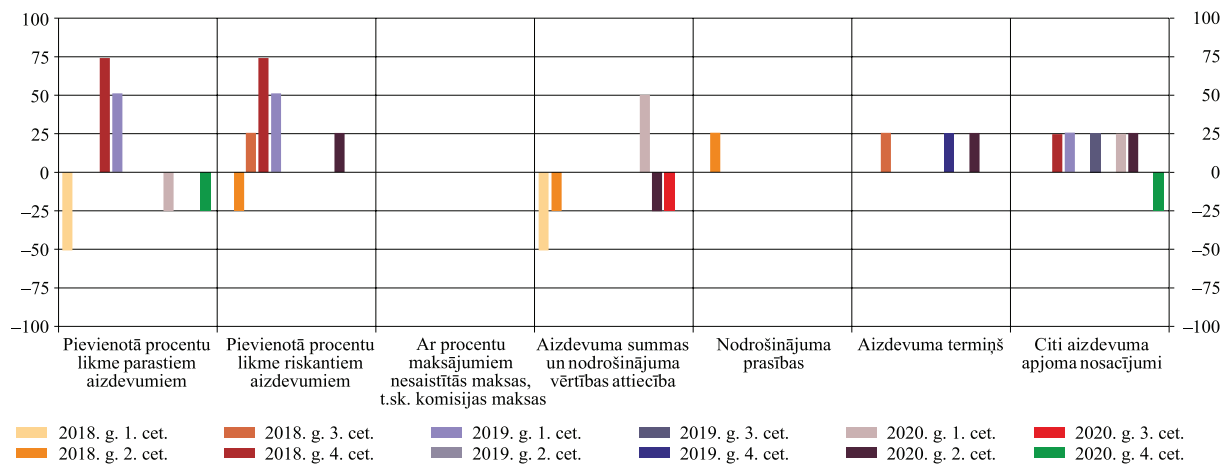
(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

6. attēls

NOTEIKUMU UN NOSACĪJUMU PĀRMAINĀS AIZDEVUMIEM MĀJOKĻA IEGĀDEI

(par stingrāku noteikumu un nosacījumu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

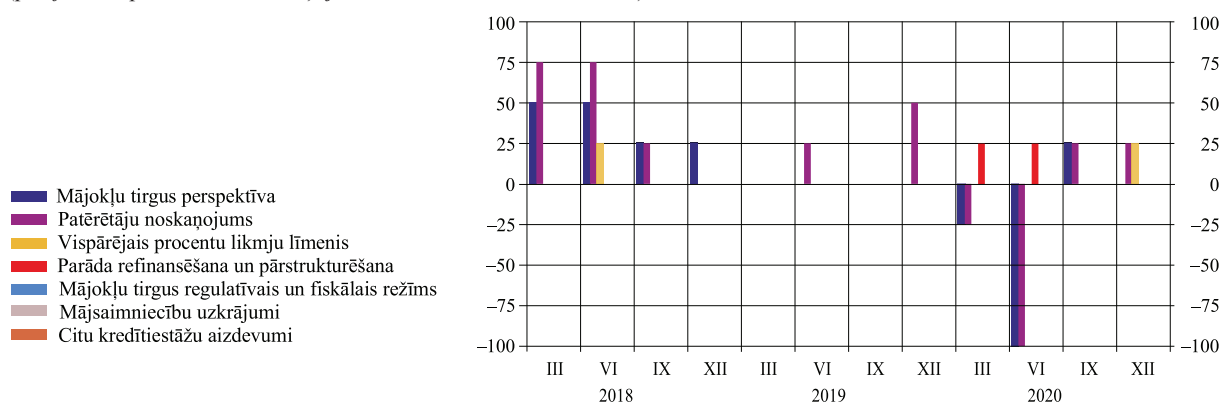

Aptaujātās Latvijas kredītiestādes (divas kredītiestādes) 2020. gada 4. ceturksnī novēroja nelielu pieprasījuma kāpumu pēc aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei: viena pārmaiņas skaidroja ar patērētāju kon idences pieaugumu un otra – ar zemo procentu likmju līmeni (sk. 7. att.). Pieprasījuma kāpums bija gaidīts, taču mazāk aptverošs, jo uz to iepriekšējā ceturksnī norādīja tikai viena kredītiestāde. Tomēr jau 2021. gada 1. ceturksnī viena Latvijas kredītiestāde gaidīja pieprasījuma kritumu pēc aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei. Visās aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs 4. ceturksnī noraidīto mājāsaimniecību mājokļa aizdevumu pieprasījumu īpatsvars saglabājās līdzšinējā līmenī.

7. attēls

DAŽĀDU FAKTORU IETEKME UZ MĀJSAIMNIECĪBU PIEPRASĪJUMU PĒC AIZDEVUMIEM MĀJOKĻA IEGĀDEI

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

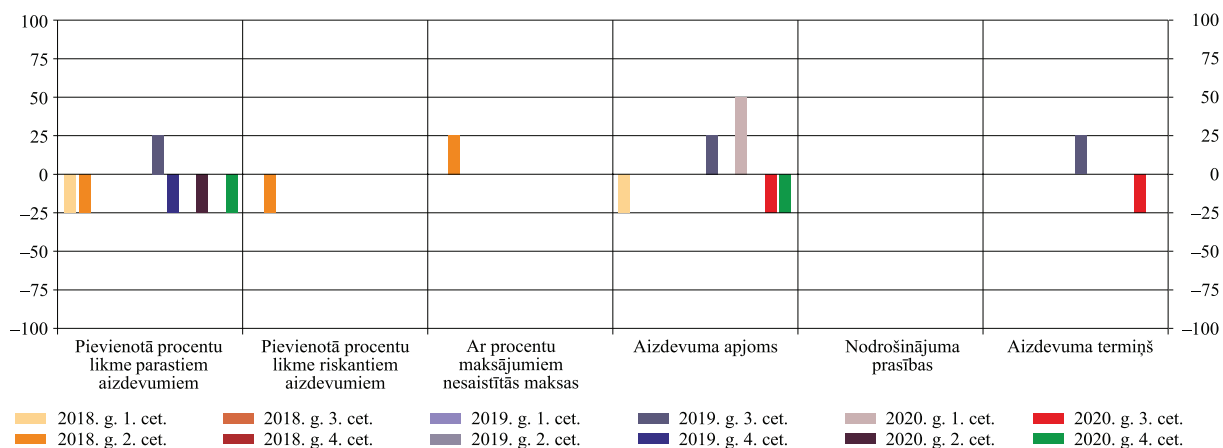
Patēriņa kredīti un pārējie aizdevumi mājāsaimniecībām

Līdzīgi kā aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei, arī patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām aptaujātās Latvijas kredītiestādes turpināja lēnām atvieglot kredītu standartus, kā arī noteikumus un nosacījumus. Viena kredītiestāde norādīja, ka minētajā kredītēšanas segmentā 2020. gada 4. ceturksnī atviegloja kredītu standartus, noteikumus un nosacījumus labvēlīgas finansējuma izmaksu un bilances ierobežojumu attīstības ietekmē. Noteikumi un nosacījumi tika atviegloti, samazinot pievienoto procentu likmi parastiem aizdevumiem un palielinot aizdevumu apjomu (sk. 8. att.). Viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde norādīja uz plāniem 2021. gada 1. ceturksnī nedaudz atvieglot kredītu standartus patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām.

8. attēls

NOTEIKUMU UN NOSACĪJUMU PĀRMAIŅAS PATĒRIŅA KREDĪTIEM UN PĀRĒJIEM AIZDEVUMIEM MĀJSAIMNIECĪBĀM

(par stingrāku noteikumu un nosacījumu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

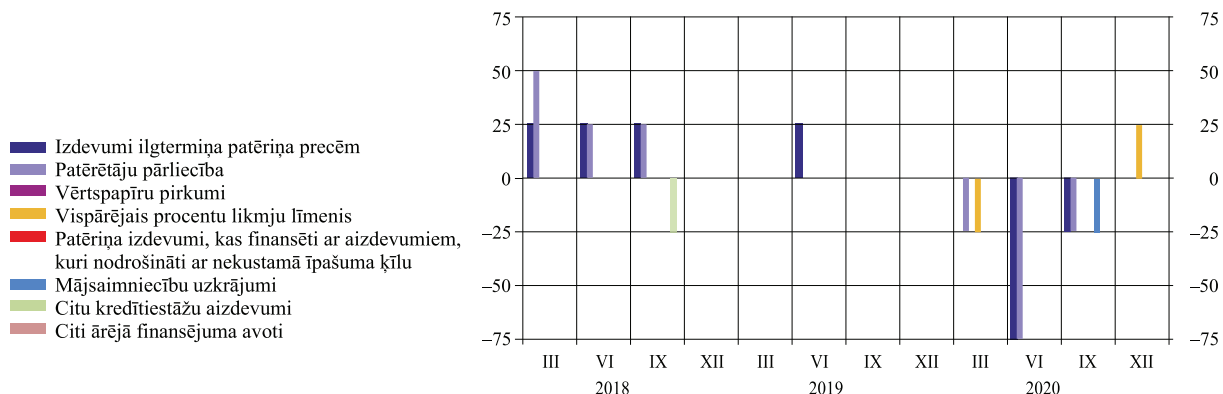

Pozitīva ziņa bija vienā Latvijas kredītiestādē 4. ceturksnī novērotais pieprasījuma kāpums pēc patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām, ko veicināja zema procentu likmju līmenis (sk. 9. att.). Taču 2021. gada 1. ceturksnī tālāks pieprasījuma kāpums pēc patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem netiek gaidīts. Apskatītajā kredītēšanas segmentā aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs pārskata periodā nemainījās noraidīto pieprasījumu īpatsvars.

9. attēls

DAŽĀDU FAKTORU IETEKME UZ MĀJSAIMNIECĪBU PIEPRASĪJUMU PĒC PATĒRIŅA KREDĪTIEM UN PĀRĒJIEM AIZDEVUMIEM

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

Papildjautājumi

Eiropa zonas banku veiktās kredītēšanas 2021. gada janvāra apsekojumā kredītiestādēm tika uzdoti vairāki papildjautājumi par pieeju finanšu tirgum, regulējošo un uzraudzības prasību ietekmi, kredītu standartiem, nosacījumiem un noteikumiem un pieprasījumu nozaru dalījumā, kā arī par valsts atbalstu Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes skartajiem uzņēmumiem garantiju un aizdevumu veidā.

Covid-19 pandēmijas apstākļos mājāsaimniecībām un uzņēmumiem ir tendence uzkrāt krietni vairāk nekā iepriekš – ierobežojumu dēļ radušies piespiedu uzkrājumi, kā arī tiek veidotas drošības rezerves.

Tāpēc, raksturojot situāciju finanšu tirgū, puse aptaujāto Latvijas kredītiestāžu (divas no četrām) atzina, ka 2020. gada 4. ceturksnī un 2021. gada 1. ceturksnī bija vieglāk piesaistīt īstermiņa noguldījumus no mājāsaimniecībām un uzņēmumiem. Savukārt jaunās regulējošās un uzraudzības prasības divās aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs 2020. gadā veicināja un 2021. gadā turpinās veicināt kopējo aktīvu, kā arī nesadalītās peļņas kāpumu.

Latvijas kredītiestāžu kredītēšanas politika Covid-19 pandēmijas laikā bija atšķirīga aizdevumiem uzņēmumiem ar valsts garantiju un aizdevumiem bez valsts garantijas. Visas aptaujātās Latvijas kredītiestādes 2020. gadā vienu vai vairākus ceturksņus pēc kārtas lielākā vai mazākā mērā atvieglāja kredītu standartus aizdevumiem uzņēmumiem ar valsts garantiju, un viena plāno to turpināt arī 2021. gada 1. pusgadā. Savukārt aizdevumiem uzņēmumiem bez valsts garantijas puse kredītiestāžu (divas no četrām) 2020. gada 1. pusgadā pastiprināja kredītu standartus, un tikai viena no tām atjaunoja tos iepriekšējā līmenī 2020. gada 2. pusgadā.

Latvijas uzņēmumi valsts garantētos aizdevumus pandēmijas laikā varēja saņemt ar izdevīgākiem nosacījumiem nekā bez valsts garantijas. Neraugoties uz Covid-19 izraisīto krīzi, valsts garantētajiem aizdevumiem noteikumi un nosacījumi 2020. gadā būtiski nemainījās, bet viena aptaujātā kredītiestāde atzina, ka 2020. gada 1. pusgadā pat atvieglojusi noteikumus un nosacījumus aizdevumiem uzņēmumiem ar valsts garantiju. Vienlaikus aizdevumiem bez valsts garantijas noteikumi un nosacījumi 2020. gada 1. pusgadā tika padarīti stingrāki divās kredītiestādēs, un vienā no tām tie atkal tika atviegloti 2. pusgadā.

Latvijas kredītiestādes kļuva labvēlīgākas pret rūpniecības, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības uzņēmumiem, kam kredītēšanas standartus, kā arī nosacījumus un noteikumus 2020. gada 2. pusgadā atvieglāja divas Latvijas kredītiestādes un 2021. gada 1. pusgadā plāno turpināt atvieglot viena kredītiestāde. Neizdevīgākā situācijā ir komerciālā nekustamā īpašuma nozares uzņēmumi, kam noteikumi un nosacījumi 2020. gada 2. pusgadā kopumā nemainījās (vienā kredītiestādē tie padarīti stingrāki, vienā – atviegloti), bet 2021. gada 1. pusgadā vienā kredītiestādē tie bija plānoti nedaudz stingrāki.

Pieprasījums pēc aizdevumiem ar valsts garantiju attīstījās viļņveidīgi atkarībā no Covid-19 izplatības un ieviestajiem ierobežojumiem, kā arī AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" piedāvātā atbalsta un uzņēmumu spējas to piesaistīt. Trijās no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm pieprasījums pēc aizdevumiem ar valsts garantiju 2020. gada 1. pusgadā pieauga galvenokārt likviditātes vajadzībām (kā iemesls minēts trīs reizes), likviditātes drošības rezervei (divas reizes), ilgtermiņa investīcijām (divas reizes), esošo aizdevumu aizstāšanai (vienu reizi). Vienlaikus pieprasījums pēc aizdevumiem uzņēmumiem bez valsts garantijas samazinājās (divās kredītiestādēs).

Latvijas kredītiestāžu vērtējumā 2020. gada 2. pusgadā uzņēmumu pieprasījums pēc aizdevumiem ar valsts garantiju samazinājās (neto vienā kredītiestādē), bet pieprasījums pēc aizdevumiem bez valsts garantijas pieauga (neto vienā kredītiestādē). Nozaru dalījumā Latvijas kredītiestādes 2020. gada 2. pusgadā novēroja lielāku pieprasījuma kāpumu pakalpojumu, vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības nozarē (divās kredītiestādēs) un komerciālo īpašumu nozarē (vienā kredītiestādē).

Savukārt par pieprasījumu 2021. gada 1. pusgadā aptaujāto Latvijas kredītiestāžu viedoklis dalījās: neto viena kredītiestāde atzina, ka varētu pieaugt pieprasījums pēc aizdevumiem ar valsts garantiju mazajiem un vidējiem uzņēmumiem likviditātes uzlabošanai un neto viena – pēc aizdevumiem bez valsts garantijas lielajiem uzņēmumiem.